

Tunnetko UT:n ajan kulttuurihistoriaa 5

Jeesuksen ajan juutalaisuus: koulutus, ammatit ja papisto

Timo Eskola

Jeesuksen ajan Jerusalemissa asui arviolta noin 25.000 ihmistä. Se tarkoittaa, että monenlaista kauppaa ja tavaroiden tuontia tarvittiin ympäri vuoden. Monet perinteiset ammatit olivat siten tilannetta ajatellen normaaleja. Ruokaa ostettiin ja arjen tarve-esineitä hankittiin. Kaupunkien elämä tietysti poikkesi maaseudun arjesta.

Ammateista

Maatalousvaltaisen yhteiskunnan piirissä oli ammatteja, jotka johdonmukaisesti liittyvät arkielämään. Jeesuksen vertauksissa tapaamme kylväjiä ja lammaspaimenia. Kertomuksissa on tilallisia ja palvelusväkeä. Lisäksi kohtaamme tietenkin hallintoa, virkamiehiä ja sotilaita. Galileassa puolestaan kalastajilla oli tärkeä asema. Monet Jeesuksen opetuslapsista olivat kalastajia. Se tarkoittaa – joidenkin ennakkoluulojen vastaisesti – että he olivat hyvin toimeentulevaa väkeä. Pietari ja Andreas kuuluvat näihin. Jaakobin ja Johanneksen isä oli suorastaan venekunnan omistaja, ja hänellä oli monta palkattua työntekijää. Pojat tulivat siten rikkaasta perheestä. Kalastaminen on kaikkina aikoina ollut raskasta työtä. Toisin kuin turisteille näytettävän heittoverkon romanttisesta käytöstä voisi päätellä, varsinaiset työvälineet olivat tavallinen aitaverkko ja suuri nuotta. Kun Jeesus kutsuu Jaakobin ja Johanneksen, nämä ovat veneessä ”verkkojaan selvittelemässä” (Mark. 1:19). Tässä tarkoitetaan kolmiosaista aitaverkkoa, jossa reunimmaisat isosilmäiset verkot ohjaavat kaloja keskimmäiseen, yli kahden metrin korkuiseen verkkoon. Yhden verkon pituus on yleensä 35 metriä. Yhteen liitettyinä verkoista saa helposti yli sadan metrin pituisen. Nuotta, jota Jeesus käyttää kuvana vertauksessaan eskatologisesta tuomiolle kokoamisesta, on puolestaan lähes 300 metriä pitkä ja useita metrejä korkea vetoverkko. Sen alarussa on painoja pitämään nuotta pohjassa. Venein laskettava nuotta asetellaan rannan suuntaisesti, ja sen jälkeen vetonarut viedään rantaan. Täysimittaisen nuotan rantaan vetämisessä tarvitaan kuusitoista miestä. Palkkatyövoimalle oli siten käyttöä Johanneksenkin perheessä. Jeesuksen kuvaus nuotan vetämisestä vastaa täysin sitä käsitystä, mitä antiikin lähteet muutenkin antavat (Matt. 13:47–48).

Jeesuksen aikana esimerkiksi Betsaidassa asui paljon tavallista kansaa. Ennen ”poliksen” eli roomalaisen kaupungin statusta se oli ollut maalaishäiriö täynnä työläisväkeä. Betsaida merkitsee käännettynä ”kalastajan taloa”, joten kalastus lienee Jeesuksen aikanaikin ollut asukkaille merkittävä elinkeino. Kaupungista näyttää olleen helppo pääsy Gennesaretin järvelle (Jordanin itärannalta), sillä yhden talon raunioista löydettiin runsaasti kalastukseen liittyviä tarvikkeita, kuten lyijystä tehtyjä verkonpainoja, ankkureita, neuloja sekä koukkuja. Lisäksi yksi taloista on ollut viinitarhurin omistuksessa, koska sen kellarista löytyi suuri viinivarasto.

Kaupungeissa puolestaan ammattilaisia tarvittiin vaatetuksen, ruuan ja asumisen alalla. Näitä ammatteja mainitaan myös monissa Uuden testamentin kertomuksissa. On kutojia, nahan käsittelijöitä, viinitarhojen pitäjiä ja oliiviöljyn tuottajia. Joku tuotti mausteita ja toinen hajusteita. Ruuan tuotannossa tarvittiin teurastajia ja torimyyjiä. Basaari tunnettiin jo tuolla ajalla. Tarjolla oli myös kultaseppien tekemiä koruja ja kultaesineitä. Jopa parturiin pääsi tarvittaessa. Eikä pidä unohtaa lääkäreitä, vaikka heidän maineensa ei aina ollut aivan hyvä (Mark 5:26).

Rakentaminen oli merkittävä ala, etenkin Herodes Suuren rakennusprojekteissa. Kivenhakkaajat tuottivat rakennuskiveä. Kaivertajat jalostivat kiviä tärkeisiin kohteisiin. Lisäksi rakennettiin teitä ja vesijohtoja. Hallitsijoiden rakennushankkeiden lisäksi monet rakennuttivat suuria hauta-

monumentteja. Kirvesmiehet puolestaan käsittelivät kaikkea puuhun liittyvää, kuten arvata saattaa. Nykyisen arvion mukaan Joosefilta (hurskaissa perheissä ammattiin kouluttaminen oli isän tehtävä) rakentajan ammatin oppinut nuori Jeesus on saattanut osallistua lähellä sijaitsevan Sepforiksen rakentamiseen.

Koulutus

Jokainen tuntee juutalaisen "lain poika" -nimityksen, ja mielikuva kuvaa melko hyvin myös Jeesuksen ajan tilannetta. Koulutus liittyi pyhiin kirjoituksiin ja lukemiseen. Osin opetus oli perheiden tehtävä, mutta osin lapset kävivät kouluissa. Opetus itse oli yksinkertaista. Tavoitteena oli oppia lukemaan. Opetus alkoi kirjaimista. Opetusmenetelminä olivat toisto ja ahkera harjoittelu. Josefus toteaa, että "juutalaiset huolehtivat runsaasti lasten kasvatuksesta". Ja Filon jatkaa, että "lait opetetaan heille varhaisimmasta lapsuudesta lähtien". Hieman myöhemmässä Mishnassa kirjoitetaan, että:

- viiden vuoden iässä lapsi on kypsä Kirjoituksiin
- kymmenen vuoden iässä Mishnaan
- kolmentoista iässä käskyihin
- viidentoista iässä Talmudiin.

Syvempää koulutusta varten oli olemassa lakikouluja. Testamenttien väliseen aikaan sijoittuva Jeesus Sirakin poika opetti Jumalan lain viisautta omassa koulussaan ja tallensi opetuksensa kirjaksi. Kirjan lopussa viitataan kouluun. "Tulkaa minun luokseni, oppimattomat, majoittukaa taloon, jossa opetan!" (Sir. 51:23).

Kuten Mishnassa todetaan, lukemisen opiskelun jälkeen nuoret saattoivat siirtyä seuraavalle asteelle. Siellä heille opetettiin "suullista toora". Tämä on suullisen perimätiedon perinne, johon myös Paavali viittaa. Hän toteaa kiivailleensa (seloottisesti) "isiltä perittyjen opetusten puolesta" (Gal. 1:14). Paavali oli siten jo varsin pitkällä koulutuksessa vaikka meillä ei olekaan tarkkaa tietoa siitä, että hänestä olisi varsinaisesti tullut lainopettaja eli kirjanoppinut (tosin hänen kirjeiden kirjoittamisen tapansa viestii vahvasta koulutuksesta ja VT:n tekstien käytöstä). Apostolien teoissa mainitaan, että hän olisi opiskellut rabbi Gamalielin koulussa (Ap.t. 22:3).

Lainopettajien ammatti kukoisti toisen temppelin aikana. Perustilanne on Raamatun lukijalle tuttu: rabbi kutsuu opetuslapsia ja opettaa heille kirjoituksia ja Mooseksen lain tulkintaa. Osa valmistuneista kirjanoppineista opetti lapsia, osa pidemmälle ehtineitä. Noin sata vuotta ennen Uuden testamentin aikaa koulutus jakautui kolmeen kanavaan: fariseukset, saddukeukset ja essealaiset (vrt. Matt. 23:2, "Mooseksen istuin on nyt lainopettajien ja fariseusten hallussa."). Näillä kaikilla oli omat opettajansa ja perinteensä. Fariseusten perinteen ajatellaan siirtyneen Mishnan traditioon, vaikka kuva saattaa olla hieman liian yksinkertainen. Essealaisten perinnettä on arvioitu Qumranin yhteisön toiminnan avulla. Siellä Tooraan ja kirjoituksiin perehtyminen on ollut erityisen korkealla tasolla.

Täydet oikeudet saanut kirjanoppinut sai käyttää nimitystä "rabbi" (Matt. 23:7) ja hän (ainakin Mishnan ajalla) sai valtuudet kolmeen asiaan: (1) tehdä itsenäisiä päätöksiä uskontoon kuuluvassa laintulkinnassa ja jumalanpalveluselämässä, (2) toimia tuomarina oikeudellisissa asioissa, ja (3) tuomita siviilioikeuden asioissa.

Koulutuksensa perusteella kirjanoppineet saivan edelleen kuulua jäsenenä Suureen neuvostoon eli Sanhedriniin, joka oli ylin uskonnollista lainsäädäntöä valvoa elin Israelissa. Muutoin sen

jäsenistöön kuului vain papistoa ja hallinnon ihmisiä. Fariseusten puolueeseen kuuluneet Sanhedrinin jäsenet olivat kaikki lainopettajia eli kirjanoppineita (Matt. 20:18; 21:45). [Mutta kirjanoppineiden hengellisestä sokeudesta, Matt. 23.]

Kooten voidaan sanoa, että koulutus oli kaksinaista. Toisaalta siihen kuului lukemisen opettelu ja tekstien ääneen lukeminen eli resitoiminen synagogassa. Toisaalta alueella vallitsi kuulemiskulttuuri. Toisen temppelin aika on suullisen perimätiedon aikaa, ja opetuksen metodina oli ulkoa opettelu. Vaikka siis Mishna koottiin vasta noin vuoden 200 paikkeilla kirjaksi, sen traditiot ovat kulkeneet rabbilta oppilaalle (kuten monet Mishnan opetuksista itsekin ilmaisevat) sanatarkasti vuosisatojen ajan.

Papisto

Vanhan testamentin perusteella papistolla oli keskeinen asema Israelissa. Patriarkkojen aikana mainitaan sukujen päämiesten tehtävänä uhrien toimittaminen. Erämaavaelluksella Mooseksen johtama kansa sai tarkat ohjeet pappien tehtävistä. Leevin heimosta tuli pappisheimo, joka ei Luvattuun maahan saavuttaessa saanut edes omaa maa- aluetta. Sen tehtävänä oli temppelipalvelus ja koko heimo sai elantonsa tästä tehtävästä.

Ylimmäisellä papilla oli Jerusalemissa suurin valta hallitsijan jälkeen. Salomon temppelin ensimmäinen ylipappi oli nimeltään Sadok ja hänen suvustaan tuli johtava pappissuku, jota pidettiin etuoikeutettuna tehtävään (sadokilainen pappeus). Pakkosiirtolaisuuden jälkeen Serubbabelin mukana maahan palasi ylipappi Joosua, jonka johdolla temppelin jälleenrakennus aloitettiin ja uhrikäytäntö sekä jumalanpalvelusten toimittaminen aloitettiin uudelleen. Pappeus siirtyi yleensä isältä pojalle. Toisen temppelin aikana tosin poliittiset syyt vaikuttivat pappeuden saamiseen. (Josefuksen mukaan Samariaan rakennettiin Aleksanteri Suuren avustuksella Gerissimin temppeli, jonka ylipapiksi Aleksanteri asetti Jerusalemin ylimmäisen papin Jadduan veljen Manassen.)

Makkabealaisaikana ylimmäisen papin virka koki ratkaisevia muutoksia. Antiokhos Epifanes ryösti ja häpäisi temppelin v. 167. Hän kielsi uhrien toimittamisen. Josefuksen mukaan temppeli oli tämän jälkeen autiona kolme vuotta. Juudas makkabealaisen voitettua Antiokhoksen joukot temppeli vihittiin uudelleen käyttöön. Ylipappina toimi pappissukuun kuulunut Menelaos. Antiokhos Eupator kuitenkin surmasi tämän ja asetti ylipapiksi pappissukuun kulumattoman Alkimoksen. Alkimoksen kuoltua pappeuden sai mahdollisesti sotapäällikkö Juudas makkabealainen (Jos. Ant. 12.10.). Virallisesti häntä ei tehtävään kuitenkaan asetettu, sillä Josefuksen mukaan temppeli oli Alkimoksen jälkeen 7–8 vuotta ilman pappia. Näissä epävakaissa tilanteissa pappeus alkoi siirtyä vähitellen makkabealaisten haltuun. Jerusalemin ylimmäisen pappeuden määräsi tähän aikaan seleukidien hallitsija. Juudaksen veli Joonatan hankki pappeuden Aleksander Balaalta. Vaikka Joonatan ei kuulunut pappissukuun, hänet asetettiin ylipapiksi kunniaikkain menoin (Jos. Ant. 13.2.).

Merkittävin tapahtuma pappeuden muutoksessa on kuitenkin ollut Joonatanin veljen Simonin valtaannousu. Simonin aikana maa itsenäistyi yhä voimakkaammin. Hän toimi etnarkkina ja ylipappina. Kansan johtajien ja papiston muodostaman kokouksen tuella Simon laati julkisesti temppelialueelle asetetun lain, jonka mukaan ylipappeus siirtyi virallisesti hasmonealaisten suvulle, eli käytännössä Simonin jälkeläisille. Tämän säädöksen vastustamisesta tuli rangaistava teko.

Tällaiset vaiheet olivat todennäköisesti syynä Qumranin yhteisön perustaneen Vanhurskauden opettajan välikirkoon muun temppelin papiston kanssa. Qumranin kirjoituksissa korostetaan sadokilaista pappeutta, joka hasmonealaisten valtaan päästyä oli joutunut väistymään. Uutta hallitsijasuvun pappeutta pidettiin jumalattomana ja monet erottautuivat siitä täydellisesti. Saddukeusten puolue lienee myös kannattanut sadokilaista pappeutta, mutta ryhmän reaktio ei ollut kovin voimakas. Katkelmallisten tietojen perusteella voidaan arvella, että saddukeusten puolue oli vahvasti hellenisoitunut ja myötäili vallanpitäjien näkemyksiä.

Hasmonealaista ylipappeutta jatkoivat Hyrkanos, Aristobulos ja julma hallitsija Aleksander Jannaios, joka on jäänyt historiaan mm. 800 juutalaisen vastustajansa ristiinnaulitsemisen ansiosta. Aleksanderin jälkeen hallitsijana jatkoi kuningatar Aleksandra, jonka sanotaan toimineen läheisessä yhteydessä fariseusten puolueen kanssa. Ylipapiksi asetettiin edellä mainittujen poika Hyrkanos II.

Vuonna 63 eKr. Pompeius hyökkäsi Jerusalemiin ja turmeli myös temppeliä pahanpäiväisesti. Poliittisista syistä temppelin toiminnan sallittiin kuitenkin jatkua Hyrkanoksen johdolla. Pompeiuksen kuoltua Hyrkanos menetti valtaansa Antipaterille ja tämän pojille Fasailukselle ja Herodekselle (H. Suuri). Herodeksen aikana poliittinen valta siirtyi pois hasmonealaisilta. Antonius antoi kuninkuuden Herodekselle, ja hän asetti tämän jälkeen ylipapit. Nimittämiset tapahtuivat poliittisin perustein ja Herodeksen oikkujen mukaan. Hän asetti ylipapiksi mm. Babyloniasta tulleen Ananeluksen. Tältä pappeus otettiin kesken kaiken pois ja annettiin hasmonealaiselle Aristobulokselle. Herodes surmautti tämän kuitenkin pian. Myöhemmin Herodes syrjäytti virasta ylipappi Jeesuksen ja vihki ylipapiksi tavallisen papin Simonin, korottaakseen näin tulevan appensa arvoa. Josefuksen mukaan Jerusalemissa toimi hasmonealaisten jälkeen 28 ylipappia Herodeksen asettamasta Ananeluksesta temppelin hävitykseen.

Muu papisto. Papiston asema oli varsin itsenäinen myös roomalaisen vallan aikana ja Suurella neuvostolla oli merkittävä tehtävä Israelin itsemääräämisoikeuden piiriin kuuluvien asioiden johtamisessa. Papiston määrä on ajanlaskumme alussa ollut varsin suuri. Yleisesti hyväksytyyn arvion mukaan temppelipalvelukseen osallistui kaikkiaan noin 18.000 pappia ja leeviläistä (Jeremias). Luku käsittää kaikki vuoden aikana temppelipalvelukseen osallistuneet papit ja avustamassa olleet leeviläiset. Temppeliin oli oman perheensä kautta yhteydessä varovasti arvioiden noin 50 000 juutalaista. Tämä on merkinnyt lähes kymmentä prosenttia sen ajan väestöstä.

Papistoa johti ylimmäinen pappi (UT: *arkhiereus*). Papiston erityisenä tehtävänä oli uhritoimitusten suorittaminen. Ylimmäisellä papilla oli tässä temppelipalveluksessa ainutkertainen asema. Hänen tehtävänä oli uhrin toimittaminen suurena sovintopäivänä, koska hän yksin saattoi mennä kaikkeinpyhimpään. Ylipääsemättömän esteen sattuessa tosin temppelin esimies, *strateegos*, tuli hänen sijaisekseen (Jeremias). Temppelin esimies esiintyy Uudessa testamentissa esimerkiksi kohdassa Luuk. 22:4. Ylimmäisen papin valta näkyy myös siitä, että hän oli Suuren neuvoston itseoikeutettu johtaja.

Ylipapeiksi nimitettiin käytännössä myös muita johtavia pappeja, kuten 24 viikoittaisen palvelun johtajat, edellä mainitut temppelin esimiehet ja rahastonhoitajat (Uudessa testamentissa puhutaan monista ylipapeista, jolloin tarkoitetaan johtavaa papistoa, ks. Luuk. 22:4; Ap.t. 5:24.). Tavallista papistoa oli tämän lisäksi yli 7 000 henkeä. Temppelissä avusti puolestaan yli 9000 leeviläistä. Tavallisen papiston suuri määrä selittyy sillä, että kullakin oli temppelissä vuosittain kahden viikon palvelusvuoro. Tämän lisäksi he avustivat pyhiinvaellusjuhlilla. Muuten papit asuivat kodeissansa eri puolilla maata eivätkä suorittaneet paljonkaan erityistehtäviä (Jeremias).

Leeviläiset muodostivat alemman papiston. He eivät toimittaneet uhreja, vaan huolehtivat esimerkiksi musiikista. Kirjalliset lähteet mainitsevat usein mahtavan temppelekuoron. Tämän lisäksi he palvelivat pienemmissä tehtävissä. Heillä ei kuitenkaan ollut oikeutta astua alttarille tai temppeleirakennukseen, vaan se oli kielletty kuolemanrangaistuksen uhalla (vrt. 4. Moos. 18:3). Tässä mielessä heidät rinnastettiin maallikoihin.

Jumalanpalvelus ja juhlat

Papiston edustama juutalaisuus liittyi kiinteästi temppelejumalanpalvelukseen. Sitä voi kutsua normatiiviseksi juutalaisuudeksi siinä mielessä, että temppelel kautta uhrikäytäntö ja uhrilait säilyivät ihmisten mielisissä. Uhrien antaminen kosketti tavallista kansalaista hyvin monessa elämän vaiheessa. Niin käytännöllisten elämäntilanteiden, kuten kymmenysten antamisen, syntiuhrien tuomisen, ympärileikkauksen, kuin pyhiinvaellusmatkojenkin yhteydessä temppeleissä uhrattiin Jumalalle. Päivittäisten uhritoimitusten myötä monet osallistuivat myös normaaliin hurskauselämään ja rukouselämään.

Suuret juhlapäivät voimistivat niin ikään kansan yhteyttä Jumalaansa. Juhlat sitoivat israelilaisten nykyhetken historian kuuluisiin tapahtumiin. Yhdessä uhripalveluksen kanssa näin vahvistettiin kansan identiteettiä Jumalan valittuna kansana. Temppelejumalanpalvelus teki Mooseksen kirjojen sanoman ja kulttilain käskyt eläviksi tavalliselle kansalle. Tällä tavoin aina uusi sukupolvi kasvoi kiinni juutalaiseen perinteeseen. Temppeleissä opitut psalmit puolestaan toimivat hyvänä ja käytännöllisenä oppimateriaalina henkilökohtaisen hurskauselämän muotoutumisessa. Ulkoa opittujen psalmien avulla kansa oppi keskeiset seikat kansan vaiheista Jumalan johdatuksessa. Toisaalta psalmit opettivat läheistä Jumalan kohtaamista rukouksessa.

Esimerkiksi suuri sovintopäivä on ollut suuri elämys jokaiselle osallistujalle. Ihmiset ovat tulleet syntiensä kanssa Jumalan eteen. He seuraavat tarkasti ylimmäisen papin toimia jumalanpalveluksen aikana. Ylimmäisen papin mentyä kaikkeinpyhimpään uhratakseen syntien tähden ihmiset odottavat ulkopuolella jännittyneinä ja ahdistuneina. Mutta kun pappi palaa tuomaan viestiä sovintuksesta alkaa riemujuhla. Siirakin kirjassa kuvataan ylimmäistä pappia tässä tilanteessa. "Kuinka loistava hän olikaan, kun hän kääntyi kansan puoleen astuessaan esiin huoneesta, esiripun takaa! Hän oli kuin kointähti pilvien välissä, kuin täysikuu juhlapäivinä, kuin aurinko, kun se loisteellaan valaisee Korkeimman temppelel... Silloin Aaronin pojat huusivat, he puhalsivat kohotakosiin pasunoihin, saivat kaikumaan suuren äänen saattaaksensa kansan muistetuksi Korkeimman edessä. Silloin kaikki kansa yhdessä kiiruusti lankesi kasvoillensa maahan ... ja veisaajat äänillänsä ylistivät häntä: täydessä temppeleissä kaikui suloinen sävel" (Siirak 50:5–18).

Temppelel liturgiasta meillä on ollut varsin vähän tietoa. Uhrien toimittamisesta oli luonnollisesti säädöksiä, mutta muun liturgian sisällöstä emme ole tienneet paljonkaan. Qumranista ja Masadan linnoituksesta tehdyt löydöt saattavat antaa asiaan kuitenkin valoa. Tekstilöydöt koskevat ns. Sapattiuhrin lauluja, joiden sisältö näyttäisi sopivat temppelel uhrijumalanpalvelukseen. Laulut edustavat juutalaista mystiikkaa ja niillä on liittymäkohtansa muihin käsityksiin temppelel merkityksestä.

Qumranin Sapattiuhrin lauluja oli tietojemme mukaan kolmelta. Ne oli tarkoitettu vuoden kolmelletoista ensimmäiselle sapatille. Laulujen sisältönä on enkelien suorittama ylistys taivaassa.

Enkelit toimittavat papillisia tehtäviä taivaan temppelissä. Niiden ylistys on yhteydessä pappien palvelukseen temppelissä, jossa Israelin kuninkaallinen Jumala asuu.

Sapattilaulujen innoittajana on selvästikin Hesekielin kirjan kuvaus uudesta taivaallisesta temppelistä (Hes. 40–48). Laulukokoelmalla on kuitenkin hyvin itsenäinen muoto ja se sisältää paljon aiheita, joita ei mainita Hesekielin kirjassa. Kolmetoista Sapattilaulua muodostavat eräänlaisen pyramidin, jossa seitsemäs laulu osuu kokoelman huippukohtaan. Tämäkin johtunee Hesekielin kirjan esityksestä. Siinä nimittäin Jumalan valtaistuimen kuvaus ja Jumalan kunnian paluu temppeliin kuvataan jakson puolivälissä.

“Herran kirkkaus meni temppeliin portista, joka on itää kohti... ja minä näin, että Herran kirkkaus täytti temppelin... Ääni sanoi minulle: ‘Ihminen, tämä on minun valtaistuimeni sija ja koroke minun jalkojeni alla. Täällä minä olen asuva Israelin kansan keskellä ikuisesti.’” (Hes. 43:4–7).

Jumalan kunnian kuvaus huipentaa Hesekielin esityksen uudesta temppelistä. Sen jälkeen Hesekielin kirjassa kuvataan temppelin toimintaa yleisemmin. Näin tapahtuu myös sapattilaulujen viimeisimmissä lauluissa.

Enkelien papillisella tehtävällä on lauluissa suuri merkitys, ja sitä kuvataan heti ensimmäisessä laulussa tarkasti. Kaikki laulut alkavat yleisellä kehotuksella Jumalan ylistämiseen. Itse lauluissa seurakunta ei kuitenkaan ole ylistäjän paikalla, vaan esitys keskittyy papillisten enkelien lausumaan ylistykseen. Taivaan temppelissä kiitoslaulut soivat jatkuvasti.

Hyvän esimerkin ylistyslaulujen sisällöstä antaa kokoelman taitekohtaan sijoittuva seitsemäs laulu, jossa Jumalan kuninkuus on riemun ja kiitoksen kohteena:

“Seitsemäntenä sapattina pidettävän uhrin laulu, kuukauden kuudentennatoista päivänä: Ylistäkää korkeuksien Jumalaa, te kunnioitetut kaikkien tiedon enkelien parissa. Jumalankaltaisista pyhimmät pyhittäkööt kunnian Kuninkaan, joka pyhyydellään pyhittää Hänen pyhänsä. Oi te jumalankaltaisten olentojen ylistysten päälliköt, kiittäkää Jumalaa, joka ansaitsee kaiken ylistyksen. Sillä Hänen kuningaskuntansa kunnia on kiitoksen kirkkaudessa. Siitä (nousevat) kaikkien jumalankaltaisten olentojen ylistykset yhdessä hänen maje[steettisyytensä] kunnian kanssa. Ja kohottakaa hänen kunnioituksensa korkeuksien taivasiin, te majesteettisten enkelien jumalankaltaiset olennot. Korottakaa Hänen loistava jumalallisuutensa kaikkien korkeuksien yläpuolelle. Sillä H[än on Jumalien Jumala] kaikille taivaan korkeuksien päälliköille ja Kuninkaiden Kuningas kaikille ikuisille neuvostoille.” (4Q403 1 i, 30–34).

Sapattilaulujen käsitys taivaallisesta jumalanpalveluksesta kertaa juutalaisten apokalyptikkojen näkyjä. Taivaassa on Jumalan valtaistuin ja sen edessä toimitetaan taivaallista jumalanpalvelusta. Jumalan valtaistuin kuvataan todelliseksi “kaikkeinpyhimmäksi”, joka näyttäytyy tulenomaisessa kirkkaudessa. Kerubit ja muut taivaan joukot kumartuvat istuimen edessä ja laulavat Herralle ylistyslauluja.

“Laulakaa ilolla te jotka riemuitsette [Hänen tiedostansa] iloiten ihmeellisten jumalankaltaisten olentojen kanssa. Laulakaa Hänen kunniaansa niiden kielellä, jotka laulavat viisaudessa; ja (laulakaa) Hänen ihmeellisiä riemulaulujaan niiden suulla, jotka laulavat [Hänelle. Sillä Hän on] kaikkien riemuitsevien Jumalan iankaikkisesti, ja voimassaan kaikkien ymmärryksen henkien Tuomari.” (4Q403 1 i, 36–37).

Nämä laulut kuuluvat juutalaisen valtaistuinmystiikan perinteeseen. Se on saanut alkunsa jo profeettojen aikana. Aihetta koskevassa kirjallisuudessa viitataan Qumranin tekstien tavoin Hesekieliin, profeettaan, joka pakkosiirtolaisuuden aikoihin kirjoitti suuret taivasnäkynsä. Näyt käsittelivät usein taivaallista ylistystä. Hesekielin näyissä Jumalan valtaistuin kuvataan taivaallisiksi tulivaunuiksi, joiden edessä mahtavat olennot palvovat Jumalaa. Tällaisista näyistä kirjoitetaan myöhemmin Heenokin kirjoissa. Qumranin teksteissä ne taas ovat sapattilaulujen sisältönä.

Qumranin yhteisön perustajat olivat toimineet temppelissä. He olivat itse toimittaneet sapattiuhreja. Laulut kuuluivat heidän elämänpiiriinsä. Kun ryhmä joutui lähtemään temppelistä, sen jäsenet ottivat laulut mukaansa. Niiden sisältö sopi hyvin myös Qumranin uuteen tilanteeseen. Qumranilaiset ajattelivat, että maanpäällinen jumalanpalvelus on yhteydessä taivaaseen ja suorastaan osallistuu taivaalliseen jumalanpalvelukseen. Jumalan ylistäjät maan päällä liittyvät siihen suureen taivaalliseen joukkoon, joka aina ylistää Jumalaa kirkkauden istuimen edessä.

Keitä olivat saddukeukset?

Niin Uusi testamentti kuin monet juutalaiset tekstitkin mainitsevat yhtenä keskeisenä ryhmänä saddukeukset. Nimitys tulee Sadokista, Salomon temppelin ylipapista, josta oli tullut myöhemmässä juutalaisuudessa ylipapin ihanne ja esikuva. Sadokiin vetoaminen oli papiston keskuudessa ilmeisen yleistä, sillä Kuolleen meren yhteisön papisto kutsui itseään myös nimellä "Sadokin pojat".

Uskonnollisesti saddukeukset olivat konservatiiveja. Perinteen vaaliminen oli heille tärkeää. Ryhmä hyväksyi pyhiksi kirjoituksiksi ainoastaan Mooseksen kirjat. Niiden edustama "aito" juutalaisuus oli vapaa myöhempien tulkintojen hurmahenkisyydestä. Saddukeusten eskatologia oli historian sisäistä. Kansan uskonto oli sidottu temppeliin ja perinteisten menojen noudattamiseen. He eivät voineet hyväksyä apokalyptistä puhetta ylösnousemuksesta, piirre, jonka sekä Uusi testamentti että muut lähteet tuntevat. Josefuksen mukaan saddukeukset väittivät, että Jumala ei ollut kiinnostunut siitä, tekevätkö ihmiset hyvää tai paha. Koko valinta oli ihmisten itsensä vallassa (Jos.Bell. II, viii, 14).

"Saddukeukset sanovat... että vain niitä käskyjä on pidettävä pätevinä, jotka ovat kirjoituksissa, ja että niitä, joita edelliset sukupolvet ovat välittäneet, ei tarvitse noudattaa... Saddukeuksilla on vain rikkaiden luottamus, mutta ei tavallisen kansan, kun taas fariseuksilla on suurten joukkojen tuki." (Jos. Ant. XIII, x, 6).

Saddukeuksiin lukeutuneet ihmiset kuuluivat yleensä rikkaaseen ja hallitsevaan kansanosaan, kuten Josefuksen lainaus antaa ymmärtää. Siten heillä oli valtapyrkimyksiä sekä läheinen yhteys myös roomalaisiin vallankäyttäjiin. Tekstien mukaan saddukeukset olivat myös valmiit hyväksymään vallankäyttäjien kulttuurin monia piirteitä. Josefus on kiinnittänyt huomiota jopa heidän esiintymiseensä: "Saddukeusten käyttäytyminen toisiaan kohtaan on jossain määrin sivistymätöntä; he jopa keskustelevat oman puolueensa jäsenten kanssa pakanoiden tapaan kuin aivan vieraiden kanssa" (Jos.Bell. II, viii, 14). Hellenisoituminen ei heitä pelottanut, kunhan temppelipalvelus säilyi ennallaan. Siksi he joutuivatkin vastakkain ankarampaa juutalaista elämäntapaa peräävien fariseusten kanssa.

Josephus, Complete Works (by W. Whiston, Grand Rapids, Mich.: Kregel); Jewish Antiquities (Loeb Class. Lib., by L.H. Feldman); The Mishnah. A New Translation (by J. Neusner, New Haven and London, Yale UP), The Temple Scroll (J. Maier, JSOTS 34); Jeremias, Joachim: Jerusalem in the Time of Jesus (Fortress, 1969).